

Nauwelijks canonieke denkers in het examenthema, is dat erg?

‘Ik denk niet dat er een pot met goud te vinden is bij de niet-canonieke denkers.’

Andreas Kinneging is hoogleraar rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden. Hij promoveerde op klassieke politieke theorie. Hij ontving de Socrates Wisselbeker in 2006 voor zijn Geografie van goed en kwaad. Recente boeken van hem zijn ‘De onzichtbare maat. Archeologie van goed en kwaad (2020), ‘Je mag zeggen wat je denkt. Als je maar hetzelfde denkt als iedereen’ (2023) en ‘Hercules op de tweesprong’ (2023).

Andreas Kinneging: ‘Ik beantwoord deze vraag met een omweg. De eerste vraag die we moeten stellen is namelijk: is filosofie geschikt voor leerlingen op de middelbare school? Vanuit de Oudheid luidt het antwoord: “Nee”. Jongeren ontbreekt het aan levenservaring en aan de noodzakelijke ernst om over de grote vragen na te denken. Ze zijn op die leeftijd nog te zeer bezig met andere dingen. Als je dat weet, moet je ook niet te veel willen, want dan loop je het risico dat je leerlingen een afkeer bezorgt van de filosofie, terwijl de bedoeling juist is om een vuurtje aan te wakkeren en een zekere interesse voor het vak op te wekken. Dat doe je niet door de canon te gaan onderwijzen, want dan houden ze voor de rest van het leven een hekel aan filosofie. Je moet de filosofie ook niet thematisch aanpakken, want dan hak je het in stukjes epistemologie, ethiek, antropologie en sociale filosofie, terwijl het bij filosofie juist gaat om kennis van het geheel en de samenhang tussen alle delen.

Vandaar dat ik ook sceptisch ben over het examenonderwerp. De vraag naar de techniek is een interessante, maar zeker niet de enige vraag om te stellen. Welke methode moet je dan wel hanteren? Ik ben een groot voorstander van de methode waarin studenten méédenken met de reuzen van de filosofie. Ik meen namelijk dat niet alle mensen gelijk zijn: de meeste mensen zijn dwergen, maar ze hoeven geen dwergen te blijven als ze op de schouders van reuzen gaan staan. Dat doe je door de canonieke werken te lezen. Dus behandel twee grote werken uit de geschiedenis van de filosofie, waarbij de meningen van de auteurs diametraal tegenover elkaar staan en laat de leerlingen meelesen, meedenken en meeschrijven met de verschillende gezichtspunten. Ik denk niet dat in de huidige syllabus bij de niet-canonieke denkers een pot met goud te vinden is, terwijl ik wel weet dat die te vinden is bij de canonieke denkers. Daarom pleit ik voor een filosofieonderwijs dat zich inzet op de canonieke werken wier waarde zich door de eeuwen heen bewezen heeft en die ons nu ook in staat stellen om ons kritisch te verhouden tot de tijdgeest en de waan van de dag.”

**‘Er wordt wel gefilosofeerd
over de oorlog, maar niet
over het verschonen van luiers.’**

Marli Huijer: “Filosofie is wel degelijk geschikt om aan te bieden op de middelbare school. Jongeren op deze leeftijd zijn bezig met het vormen van hun eigen identiteit. Zij stellen zich vragen. Wie ben ik? Hoe moet ik over dingen denken? Wat moet ik doen? Filosofieonderwijs kan hen helpen bij deze zoektocht. Niet door hen een canon uit het hoofd te laten leren, maar door leerlingen de gereedschappen aan te bieden om kritisch te denken. Dat is ook ontzettend belangrijk in onze tijd van polarisatie. Er wordt gedacht dat je je alleen veilig kunt voelen als je niet langer onzeker bent. Bij filosofie leer je juist dat het veilig is om je onzeker te voelen over wat waar, goed is en mooi is. Filosofie biedt ruimte voor andere visies, voor het mogen stellen van een vraag. En dat past uitstekend bij de scholier op de middelbare school. De canon is op de middelbare school minder belangrijk. Die komt wel als je gaat studeren.

Maar als je de canon dan toch wilt aanbieden, probeer deze dan te verbreden. Filosofieën komen voort uit een koloniaal en patriarchaal verleden. En dat kleurt het perspectief. Dat de canon wordt bevolkt door een lange stoet aan mannelijke denkers heeft bijvoorbeeld invloed op het soort voorbeelden dat gebruikt wordt. Er wordt wel gefilosofeerd over de oorlog, maar niet over het verschonen van luiers. Bij de metafoor van de ziel bij Plato hoort een plaatje van een man die de teugels van de paarden in handen heeft. Het beeld verandert al als je daar een vrouw van maakt. Vrouwenlevens ontbreken in mannelijke filosofie. In de canon gaat het heel vaak over rationaliteit en de omgang met de dood. Maar Hannah Arendt heeft het bijvoorbeeld over nataliteit, over het baren en verzorgen van nieuw leven. Vrouwen worden opgevoed om meer aandacht te hebben voor emoties en relaties. Dat vertaalt zich in de keuzes van onderwerpen van vrouwelijke filosofen. Met de canon verbreden bedoel ik bijvoorbeeld dat je Arendt en Nussbaum naast Augustinus en Aristoteles leest. Dat je naast de mannelijke visie ook de vrouwelijke aanbiedt en naast een westerse ook een niet-westers perspectief aanbiedt. Want juist dan wordt het interessant.”

Marli Huijer is emeritus hoogleraar publieksfilosofie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en was van 2015 tot 2017 Denker des Vaderlands. Zij is opgeleid tot filosoof en arts en promoveerde op het late werk van Foucault. Van haar hand verschenen o.a. De toekomst van het sterven (2022), Beminnen. Nieuwe licht op seksuele vrijheid (2018), Discipline (2013) en Ritme (herziene versie, 2015).